

Centrum Badania Opinii Społecznej

ul. Żurawia 4 skr. pt. 24

00-955 WARSZAWA 15

SEKRETARIAT: 29-35-69; 28-37-04; 28-90-17

Telex: 816-436

ZESPÓŁ REALIZACJI BADAŃ: 40-56-41

Telefax: 29-40-89

BS/416/143/90

KLIMAT SPOŁECZNY NA POCZĄTKU GRUDNIA '90

Komunikat z badań

Warszawa, grudzień 1990 r.

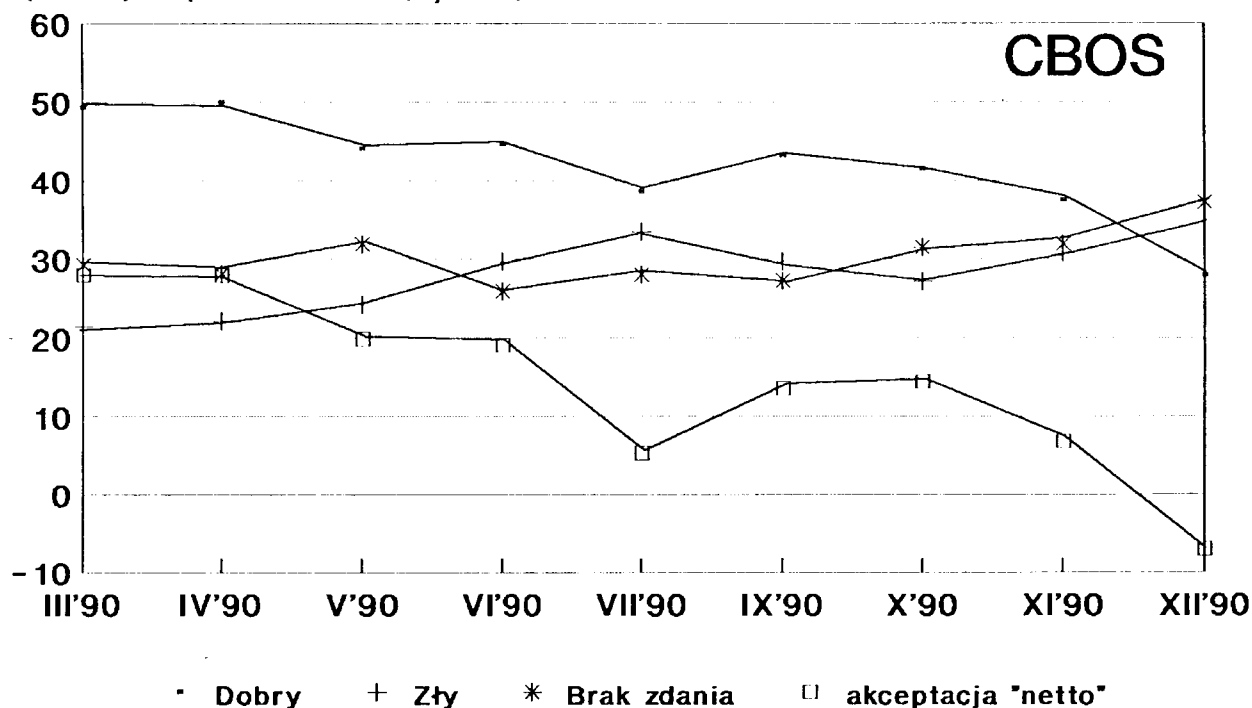
Wyniki sondażu przeprowadzonego w pierwszych dniach grudnia¹, między pierwszą i drugą turą wyborów prezydenckich, potwierdzają zaobserwowane w połowie listopada symptomatyczne pogorszenie się nastrojów społecznych². Cwałownemu załamaniu uległo zwłaszcza przeświadczenie o właściwym kierunku zmian dokonujących się w Polsce. Po raz pierwszy odnotowano liczebną przewagę negatywnie oceniających rozwój sytuacji w kraju.

CBOS

Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w Polsce idzie Pana(i) zdaniem w dobrym, czy w złym kierunku?

W dobrym	28%
W złym	35%
Trudno powiedzieć	37%

Do listopada dominowali uznający kierunek zmian za dobry, choć pierwszy wyraźny sygnał zaniepokojenia opinii publicznej wystąpił już w lipcu br., a później w październiku (rys. 1).

Rys. 1. Ocena ogólnego rozwoju sytuacji w kraju - rozkład odpowiedzi na pytanie: "Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w Polsce idzie, Pana(i) zdaniem w dobrym, czy w złym kierunku?"

Akceptacja "netto" wyraża różnicę między odsetkiem przekonanych o dobrym kierunku a odsetkiem uznających go za zły.

¹ Sondaż "Sprawy Polski i Polaków" przeprowadzono w dniach 1-3 grudnia 1990 r. na reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców kraju (N=1476).

² Nastroje społeczne w listopadzie '90. Komunikat z badań CBOS. Listopad 1990 r.

Pogorszenie się klimatu społecznego wydaje się być bezpośrednio związane z prezydencką kampanią wyborczą, a zatem bardziej ze sferą polityki niż gospodarki czy materialnych warunków życia społeczeństwa. Wskazują na to odpowiedzi ankietowanych porównujących stan obecny z sytuacją sprzed roku w głównych obszarach życia. W listopadzie ub.r. trzy czwarte badanych (78%) oceniało ówczesną sytuację polityczną jako lepszą niż przed rokiem; obecnie jedynie niespełna połowa (41%), a co czwarty (27%) uznaje ją za gorszą (rok temu - jedynie 5%). Polaryzacji uległy natomiast globalne oceny sytuacji gospodarczej i materialnych warunków życia społeczeństwa. W porównaniu z końcem ubiegłego roku wzrosła zarówno liczba oceniających je lepiej, jak i gorzej. Przyrost jednych i drugich nastąpił kosztem uznających, że sytuacja się nie zmieniła, jest taka jak w poprzednim roku.

w procentach

				CBOS		
<i>Czy w porównaniu ze stanem sprzed roku sytuacja polityczna kraju jest obecnie lepsza, taka sama, czy gorsza?</i>						
	<u>XI⁻88</u>	<u>XI⁻89</u>	<u>XII⁻90</u>			
Dużo lepsza	1	38	9	}	33	41
Trochę lepsza	32	40	32	}	78	78
Taka sama	40	9	15			
Trochę gorsza	14	3	17	}	17	27
Dużo gorsza	3	2	10	}	5	5
Trudno powiedzieć	9	7	17			
<i>Czy w porównaniu ze stanem sprzed roku sytuacja gospodarcza kraju jest obecnie lepsza, taka sama, czy gorsza?</i>						
	<u>XI⁻88</u>	<u>XI⁻89</u>	<u>XII⁻90</u>			
Dużo lepsza	1	1	4	}	14	28
Trochę lepsza	13	16	24	}	17	45
Taka sama	34	33	13			
Trochę gorsza	30	26	27	}	47	50
Dużo gorsza	17	19	23	}	45	45
Trudno powiedzieć	4	5	9			
<i>Czy w porównaniu ze stanem sprzed roku warunki życia ludności są obecnie lepsze, takie same, czy gorsze?</i>						
	<u>XI⁻89</u>	<u>XII⁻90</u>				
Dużo lepsze	0	1	}	5	10	
Trochę lepsze	5	9	}	10	10	
Takie same	20	10				
Trochę gorsze	33	33	}	69	72	
Dużo gorsze	36	39	}	69	72	
Trudno powiedzieć	6	8				

Silna polaryzacja globalnych ocen sytuacji gospodarczej kraju i materialnych warunków życia społeczeństwa znajduje tylko częściowe odzwierciedlenie w opiniach dotyczących kwestii bardziej szczegółowych. W ciągu minionego roku w społeczeństwie dominował obraz kraju nękanego wielkimi, choć uznawanymi na przejściowe, trudnościami. Należy jednak podkreślić, że w miarę upływu czasu liczba tak oceniających sytuację malała, rosła zaś przeświadczonych, że trudności te są średnie; rzadziej uznawano je za trwałe, częściej za przejściowe. Bardziej zróżnicowane były przewidywania co do rozwoju gospodarczego kraju. Po nienotowanym wzroście optymizmu w końcu ubiegłego roku, w pierwszych miesiącach realizacji planu stabilizacji gospodarczej optymizm ten słabnie, lecz w grudniu obserwujemy już jego ponowny wzrost.

w procentach

CBOS				
<i>Czy, Pana(i) zdaniem, trudności naszego kraju są wielkie, średnie, czy małe?</i>				
	<u>XI~89</u>	<u>II~90</u>	<u>VI~90</u>	<u>XII~90</u>
<i>Wielkie</i>	83	78	70	67
<i>Średnie</i>	16	21	28	29
<i>Małe</i>	1	1	1	2
<i>Czy trudności te są trwałe czy przejściowe?</i>				
	<u>XI~89</u>	<u>II~90</u>	<u>VI~90</u>	<u>XII~90</u>
<i>Trwałe</i>	22	28	21	17
<i>Przejściowe</i>	79	70	73	77
<i>Czy według Pana(i) w najbliższym czasie (od roku do dwóch) rozwój gospodarczy kraju będzie szybszy niż obecnie, taki sam, czy wolniejszy?</i>				
	<u>XI~89</u>	<u>II~90</u>	<u>VI~90</u>	<u>XII~90</u>
<i>Szybszy</i>	60	44	36	47
<i>Taki sam</i>	33	37	43	31
<i>Wolniejszy</i>	7	17	18	10
W zestawieniu pominięto odpowiedzi "trudno powiedzieć".				

Stosunkowo stabilne są w tym czasie oceny poziomu życia ludności. Większość (dwie trzecie ankietowanych) stwierdza obniżanie się poziomu życia i realnych dochodów ludności.

Jedynym silnym wskaźnikiem zmian są oceny stanu zaopatrzenia. Od początku roku stale rośnie grupa stwierdzających, że kłopoty związane z codziennymi zakupami maleją bądź ich już praktycznie nie ma.

w procentach

CBOS				
<i>Czy, Pana(i) zdaniem, poziom życia ludności wzrasta, nie zmienia się, czy obniża się?</i>				
	<u>XI'89</u>	<u>II'90</u>	<u>VI'90</u>	<u>XII'90</u>
<i>Wzrasta</i>	11	5	9	12
<i>Nie zmienia się</i>	29	19	25	19
<i>Obniża się</i>	60	75	65	66
 <i>Czy, Pana(i) zdaniem, obecnie można kupić z dochodów więcej niż rok temu, tyle samo, czy mniej?</i>				
	<u>XI'89</u>	<u>II'90</u>	<u>VI'90</u>	<u>XII'90</u>
<i>Więcej</i>	2	1	4	6
<i>Tyle samo</i>	15	6	11	13
<i>Mniej</i>	82	92	84	81
 <i>Czy, Pana(i) zdaniem, kłopoty związane z codziennymi zakupami wzrastają, są takie jak były, czy maleją?</i>				
	<u>XI'89</u>	<u>II'90</u>	<u>VI'90</u>	<u>XII'90</u>
<i>Wzrastają</i>	37	19	17	13
<i>Są takie jak były</i>	45	28	24	13
<i>Maleją</i>	17	15	40	36
<i>Nie ma kłopotów</i>	1	7	19	38

Opinia publiczna dostrzega zarówno dobre, jak i złe strony dokonujących się zmian w sferze gospodarczej. Wzrastające przekonanie o lepszej obecnie niż na początku roku kondycji gospodarczej kraju znajduje potwierdzenie we wzroście odsetka patrzących na przyszłość kraju z nadzieją. Nawet wśród negatywnie oceniających obecny kierunek zmian w kraju, co piąty (22%) spogląda w przyszłość z nadzieją.

w procentach

CBOS				
<i>Czy na przyszłość kraju patrzy Pan(i) z nadzieją, z nadzieją, ale i obawą, czy tylko z obawą?</i>				
	<u>XI'89</u>	<u>II'90</u>	<u>VI'90</u>	<u>XII'90</u>
<i>Z nadzieją</i>	37	27	23	31
<i>Z nadzieją, ale i obawą</i>	46	46	48	43
<i>Z obawą</i>	16	27	28	25

Można zatem przypuszczać, że ostra kampania wyborcza, w której nie oszczędzano polityki gospodarczej rządu, wyraźnie zaniepokoiła opinię publiczną - poddała w wątpliwość, czy ponoszone dotąd przez społeczeństwo ciężary rzeczywiście przyniosą poprawę warunków życia.

ANEKS

w procentach

Charakterystyka badanych	Oceny kierunku zmian:			Liczba osób
	dobry	zły	trudno powiedzieć	
Ogółem	28	35	37	1475
<u>Płeć</u>				
Mężczyźni	29	36	35	747
Kobiety	26	34	40	725
<u>Wiek</u>				
Do 24	31	28	41	104
25-29	31	24	45	121
30-39	28	36	36	409
40-49	26	36	38	313
50-59	28	38	33	263
60 lat i więcej	26	37	37	259
<u>Miejsce zamieszkania</u>				
Wieś	23	40	36	568
Miasto	31	31	38	905
<u>Wielkość miasta</u>				
Do 20	21	30	48	145
21-100	29	33	38	269
101-500	36	31	33	278
501 tys. i więcej mieszkańców	34	31	35	213
<u>Region</u>				
Środkowy (Warszawa)	28	38	33	257
Północno-wschodni (Białystok)	22	46	32	113
Północny (Gdańsk)	22	33	44	151
Południowy (Katowice)	38	25	37	262
Południowo-wschodni (Kraków)	31	26	42	216
Środkowo-wschodni (Lublin)	7	58	35	102
Środkowo-zachodni (Poznań)	25	37	38	191
Południowo-zachodni (Wrocław)	31	34	35	182
<u>Wykształcenie</u>				
Podstawowe	21	41	37	488
Zasadnicze zawodowe	24	37	39	346
Średnie	34	28	38	497
Wyższe	39	31	29	143
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>				
Inteligencja, kadra kierownicza	40	28	31	116
Pozostali umysłowi	33	30	37	373
Pracownicy handlu i usług	24	42	34	76
Robotnicy wykwalifikowani	25	34	41	372
Robotnicy niewykwalifikowani	22	34	43	145
Robotnicy rolni i leśni	23	35	42	48
Rolnicy indywidualni	21	49	30	245
Prywatni przedsiębiorcy	38	27	35	82
Inni	42	17	42	12
<u>Dochody osobiste</u>				
Do 450	16	45	39	129
451-700	21	42	37	255
701-950	29	34	37	252
951-1200	26	35	38	321
1201-1450	27	29	44	164
1451-1950	32	34	33	164
Powyżej 1950 tys. zł	44	26	30	171